

<https://m.day.kyiv.ua/article/kultura/vasyl-chebanyk-pro-proekt-hrafika-ukrayinskoji-movy>

Василь Чебаник – про проект «Графіка української мови»

Тарас ГОЛОВКО. Фото Миколи ТИМЧЕНКА, «День»

6 лютого, 2019 - 19:57

«Коли чую заклики замість кирилиці використовувати латиницю, то хочеться людям непосвяченим сказати, що вони нею користуються останні триста років...»

На провідних інтернет-ресурсах і у вітчизняному медійному середовищі дуже жваво почали обговорювати можливість заміни абетки — з «кирилиці» на «латиницю». Цей шлях уже обрали для себе такі пострадянські республіки, а нині незалежні держави, як Азербайджан, Туркменістан, Узбекистан і Казахстан.

Чи готова Україна кардинально змінити візуальне зображення мови, щоб пришвидшити процес інтеграції в європейську спільноту? Чи доцільно це робити? Ці та інші не менш важливі питання ми обговорювали з членом-кореспондентом Національної академії мистецтв України, автором проекту «Графіка української мови», завідувачем кафедри графічного дизайну Київського інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука,

відомим художником-графіком і каліграфом Василем ЧЕБАНИКОМ.

«КИРИЛИЦЯ» ЧИ «ГРАЖДАНСКИЙ ШРИФТ»

— Нині у столичній бібліотеці імені Лесі Українки експонується ваш проект «Графіка української мови». Наскільки взагалі для вас як художника-графіка принципова постановка питання розглядати нинішню українську абетку у двох вимірах — кирилиця чи латиниця,

що, за великим рахунком, уособлюють два протилежних світогляди?

— Почну з того, що кирилиця, якою нібито графічно зображають українську абетку, насправді є «гражданским шрифтом», запровадженим Петром I у Московському царстві ще в 1708—1710 роках. Спеціально для виготовлення цього шрифту були запрошені інженери з Амстердама, котрі його розробили на основі антикви — виду латинського друкарського шрифту, який почали застосовувати в наборі та друку двома століттями раніше. Тому, коли чую заклики замість кирилиці почати використовувати латиницю на письмі, то хочеться людям непосвяченим сказати, що вони нею вже користуються останні триста років...

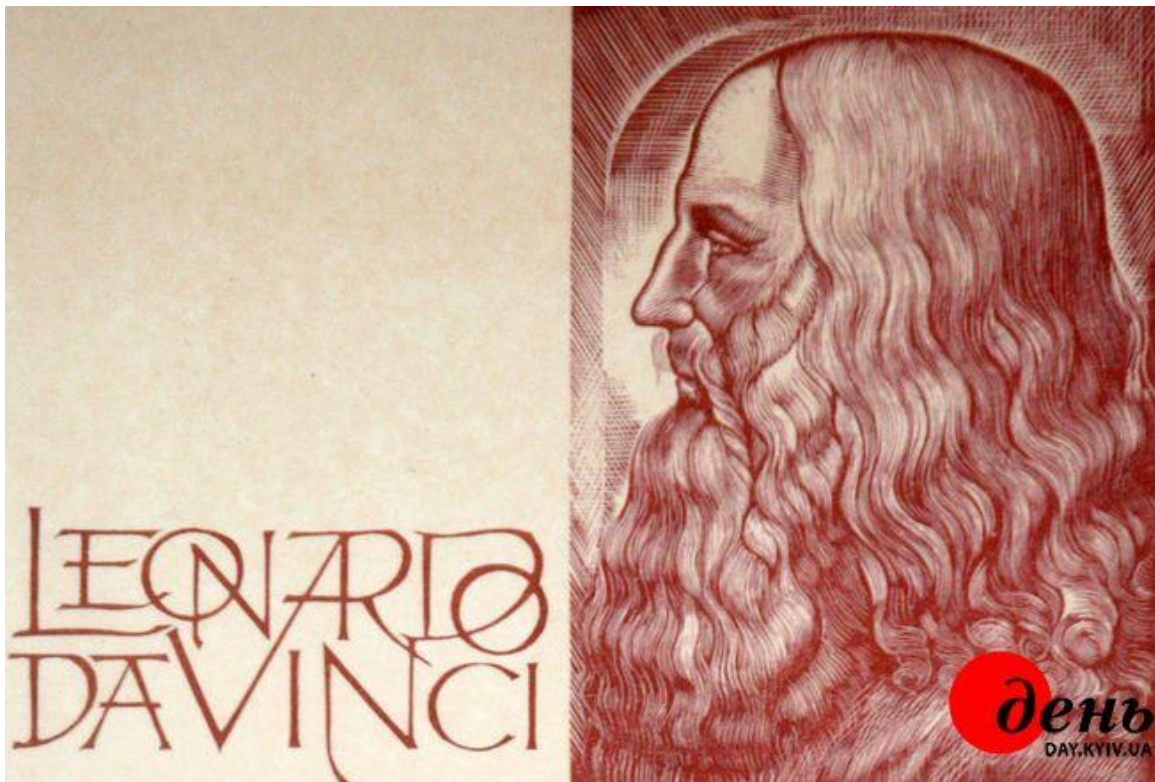
— Тобто «кирилиця» і «гражданский шрифт» — одне і те саме?

— Не зовсім. Просто більшовики через свою класовість, аби приховати походження «гражданского шрифта», за яким маячила тінь російського царя Петра I, почали називати його «кирилицею». Насправді ж, «кирилицею» складно назвати шрифт, яким зображають абетку. Це радше були тексти, які принесли учні слов'янських просвітителів Кирила і Мефодія на територію Київської Русі ще задовго до прийняття нею християнства. Саме ці тексти і лягли в основу алфавітів багатьох слов'янських мов. Якщо йдеться про Україну, то варто згадати інше джерело — книгу «Писемність та абетки всіх часів і народів» німецького каліграфа Карла Фаульманна 1880 року видання. В ній Україна називається Рутенія, відповідно мова і шрифт ідентифікуються як рутенські.

— А чи робились спроби ідентифікувати українську мову через власний шрифт не в XIX, а XX столітті?

— Звичайно. Потрібно згадати добу УНР, коли за дорученням Центральної Ради видатний український художник-графік Георгій Нарбут розробив ескізи грошових одиниць — спочатку карбованця, а пізніше гривні, — додавши до їхнього оформлення характерні елементи — декоративні шрифти, вишукані орнаменти українського бароко XVII—XVIII століть. Потім цю естафету підхопив знаменитий український маляр, архітектор, графік Василь Кричевський, який, крім грошей, займався зовнішнім дизайном поштових марок УНР, оформлював різноманітні книжкові видання. І, звичайно, Василь Хоменко — автор першого українського складального шрифту, за яким закріпилась назва «хоменківська гарнітура». Всі ці художники у той чи інший спосіб намагалися привнести українське забарвлення, специфічний національний колорит у шрифтове мистецтво. Але повного відриву від колоніального спадку так званої реформи руського алфавіту і друкарського шрифту, ініціатором якої був Петро I, так і не відбулося ні в дореволюційні часи, ні за роки радянської влади.

«ПОТРІБНО ВІДМОВЛЯТИСЯ ВІД ЧУЖОГО, НАВ'ЯЗУВАНОВОГО В МИНУЛІ ЕПОХИ, Й ВІДРОДЖУВАТИ СВОЄ»

— Зрозуміло, що метрополія намагалася загальмувати пошук самобутності й відродження ідентичності у різних ділянках культури народів, фактично колонізованих Москвою. Можна лише порадити, що монополія на візуалізацію текстових знаків і символів нарешті скінчилася...

— Де там скінчилася, коли вивіски у Києві й досі набираються «гражданским шрифтом». Мої намагання пояснити, що потрібно відмовлятися від чужого, грубо нав'язуваного в минулі епохи, й

відроджувати своє, сприймаються навіть окремими моїми колегами-художниками як марне гаяння часу. Пригадую, до мене в майстерню якось завітав шанований мною академік Ігор Рафаїлович Юхновський. Слово за слово, а він і каже: знаєте, Василю Яковичу, у нас виникла проблема з корпорацією «Майкрософт»: вони відмовляються брати наші шрифти, бо ті візуально ідентичні російським. Що робити? Допоможіть. І я в авральному порядку розробив абетку, яку назвав «Рутенія».

За зразок узяв давньоруський скоропис. Ще 1907 року петербурзький вчений І. Беляєв написав книжку «Практический курс изучения древнерусской скорописи для чтения рукописей XV—XVIII столетий». Там він наголошував, що південноруський скоропис і великоруський — відрізняються. У великоруському багато розчерків, які нагадують арабську графіку. А наш — більше в західному стилі, на нього я й орієнтувався. На основі скоропису я роблю нові знаки. Вони не схожі на сучасний шрифт, але легко читаються, бо конструкція та сама. Я

ставлю собі за завдання зробити абетку такою, яка б читалася і латинськими, і слов'янськими шрифтами.

— Ваш проект «Графіка української мови» має на меті створення державного шрифту, який базуватиметься на історичних українських почерках і виконуватиме роль національного державного атрибуту і засобу самоідентифікації нації. Як гадаєте, держчиновники, від яких залежить формування гуманітарної політики в країні, перейматимуться тими ідеями, які ви заклали у проект?

— Відповім так: багато з них здійснюють державні візити до різних країн. Прилітає такий держчиновник, приміром, до аеропорту Ататюрка у Стамбулі, або до аеропорту Бен-Гуріона в Тель-Авіві, або до аеропорту Шарль де Голль у Парижі... Перше, що потрапляє у поле його зору після приземлення, то це характерна вивіска на летовищі, яку ніколи не сплутаєш із жодною іншою. Висновок такий: треба розпочати хоча б з того, щоб змінити в Україні вивіски, назви книжок, часописів, вулиць...